

83 personen met „geen afwijking bekend”; hierbij zal zich ongetwijfeld een groep personen met een trauma bevinden (bijv. motorrijders). Een reden voor het niet bekend worden van het juiste aantal personen met een trauma komt onder meer doordat het statistisch vaak vermeld wordt als dood door ongeval; dit staat terecht ook in het proefschrift van Dolmans.² Wanneer ik op mijn eigen werkterrein, nl. het korps mariniers, het aantal doden bij sport bekijk in het afgelopen jaar, dan was er één dode bij de vijfkamp (bij sectie geen afwijkingen) en twee doden bij parachutespringen, in eigen tijd, dus sport.³

LITERATUUR

¹ Dolmans AJ, Pool J, Erdman-Trip JF, et al. Het risico van overlijden bij sport. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 595-8.

² Dolmans AJ. Plotse dood bij sport. Rotterdam: 1983. Proefschrift.

³ Mercx KBJA. Plotse dood bij sport bij het korps mariniers. Marineblad 1984. Ter perse.

Rotterdam, april 1984

K.B.J.A. MERCX

Terecht stelt Mercx dat er behalve cardiale ook andere doodsoorzaken bij sportbeoefening kunnen zijn. Het onderzoek van Dolmans was daar mede op gericht.¹ Het artikel van Dolmans et al. belichtte slechts een enkel aspect van het onderzoek, namelijk het risico.² De door Mercx aangehaalde tabel 3 heeft betrekking op de voorgeschiedenis van de slachtoffers en niet op de doodsoorzaken. Wel is in het proefschrift geconcludeerd (tabel 3.3 en 4.6) dat ruim 80% van de doodsoorzaken waarschijnlijk cardiaal was.¹ Slechts in 4 gevallen was er sprake van een trauma, in 4 gevallen van verdrinking en in 2 gevallen van warmtestuwing.

Wellicht is een aantal ongevallen niet aan de onderzoekers gemeld. Maar ook de dagbladen zijn in de periode van onderzoek zo goed mogelijk bijgehouden en dodelijke ongevallen bij sport worden meestal in de pers genoemd. Een belangrijke onderwaardering van het aantal ongevallen is dan ook niet waarschijnlijk.

LITERATUUR

¹ Dolmans AJ. Plotse dood bij sport. Rotterdam: 1983. Proefschrift.

² Dolmans AJ, Pool J, Erdman-Trip JF, et al. Het risico van overlijden bij sport. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 595-8.

Rotterdam, mei 1984

A.J. DOLMANS
J. POOL

Welke consequenties heeft een negatieve hamstereiceltest?

In zijn klinische les geeft professor Kremer een heldere uiteenzetting over de betekenis van de hamstereiceltest als diagnostische maatregel. Twee geschiedenissen werden vermeld waarin het uitblijven van conceptie kon worden verklaard door het negatief uitvallen van deze test.

Een recente ervaring heeft ons geleerd de diagnostische betekenis van de hamstereiceltest toch wat te relativeren. Het betrof een echtpaar dat ons wegens secundaire infertilitéit consulteerde. De eerste zwangerschap eindigde in 1975 met een abortus. Herhaalde semenonderzoekingen gaven blijk van goede spermatozoadichtheid, -motiliteit en -morfologie. Zowel de post coitum- als de in vitro-cervixslijmepeneratietest (Kremer-test) liet niets te wensen over. Basale temperatuurcurven getuigden van ovulatoire cycli met adequate hypertherme fasen en door middel van hystero-

salpingografie werd een met een conceptie verenigbare toestand van de tuba gezien. Driemaal vond een hamstereiceltest plaats en driemaal viel deze negatief uit, zodat twijfel rees of het wel zin had om het infertilitéitonderzoek af te sluiten met laparoscopie. Alvorens daarover definitief was beslist, kwam het tot conceptie. Echoscopisch onderzoek mocht inmiddels uitwijzen dat er een intacte intra-uteriene zwangerschap bestond.

Geschetste ervaring is daarom voor ons reden om een relatieve betekenis toe te kennen aan de hamstereiceltest en om een laparoscopie vooralsnog als een zinvolle diagnostische maatregel te beschouwen in vergelijkbare omstandigheden. In het verleden werden en ook nu nog worden in onze kliniek géén absolute uitspraken gedaan naar aanleiding van het negatief zijn van de hamstereiceltest.

LITERATUUR

¹ Kremer J. Normaal sperma en toch steriel. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 649-51.

Nijmegen, mei 1984

W. WILLEMSSEN
R. ROLLAND
B. BASTIAANS
J. DONY
H. VEMER

Indien de uitslag van de hamstereiceltest positief is, betekent dit waarschijnlijk dat de desbetreffende man fertil is; een fout-positieve uitslag komt waarschijnlijk niet voor, mits verwisseling van te onderzoeken spermamonsers en administratieve fouten zijn vermeden. Fout-negatieve uitslagen, d.w.z. uitslagen die ten onrechte negatief zijn bevonden, komen wel voor. Oorzaken hiervoor zijn o.a.: niet-correcte uitvoering van de test of onjuiste samenstelling van de testreagentia (te controleren door in dezelfde testuitvoering ook het sperma van een bewezen fertiele donor te onderzoeken), onvoldoende hechting van de spermatozoa aan de hamsterova en aanwezigheid van leukocyten in het sperma. (Leukospermie komt ook voor bij fertiele mannen zonder aantoonbare genitale infecties.) Alvorens tot de slotsom te komen dat de uitslag van een hamstereiceltest correct negatief is, moet zijn vastgesteld dat bovenbeschreven stoornissen niet aanwezig zijn geweest. Wellicht zijn er behalve de bekende stoornissen van de hamstereiceltest ook nog onbekende stoornissen die het resultaat negatief kunnen beïnvloeden. De onderzoeksperiode van de hamstereiceltest is nog niet ten einde, maar de betrouwbaarheid van een correct uitgevoerde hamstereiceltest lijkt mij in dit stadium reeds voldoende groot om bij een negatieve uitslag van twee verschillende ejaculaten geen laparoscopie te verrichten bij de vrouwelijke partner, tenzij het fertilitéitonderzoek bij haar aanwijzingen heeft gegeven voor laparoscopisch diagnostiseerbare afwijkingen. Bij vrouwen met een zg. onbegrepen fertilitéitsstoornis brengt een diagnostische laparoscopie toch al zo zelden afwijkingen aan het licht die het uitblijven van zwangerschap kunnen verklaren en tevens behandelbaar zijn. Een op rationele gronden gebaseerde reductie van deze voor de vrouw onaangename en niet geheel ongevaarlijke ingreep lijkt mij daarom zinvol. Overigens zullen de Nijmeegse collegae het met mij eens zijn dat het ontstaan van zwangerschap bij de echtgenote van een man wiens sperma in de hamstereiceltest bij herhaling een negatieve uitslag heeft gegeven, nog geen bewijs is dat deze man fertil is.

Groningen, mei 1984

J. KREMER